

Aleksandra A. Koziół

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2010 r., sygn. akt III CZP 99

Roczniki Administracji i Prawa 14/2, 313-316

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

GŁOSA DO UCHWAŁY SĄDU NAJWYŻSZEGO Z DNIA 9 GRUDNIA 2010 R., SYGN. AKT III CZP 99/10

Czy na postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej uchylające rozporządzenie nr 1347/2000 (Bruksela II – Dz.U. UE L z dnia 23 grudnia 2003r., ze zm.) wzywające sąd innego państwa członkowskiego do uznania swojej jurysdykcji zgodnie z ust. 5 tego rozporządzenia przysługuje zażalenie?

UWAGI WPROWADZAJĄCE

W komentowanej uchwale stanowiącej rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego, które powstało przy rozpatrywaniu zażalenia na postanowienia wydane na wniosek matki na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b, podstawowym problemem jest to, czy na postanowienie przysługuje zażalenie przed sądami krajowymi, a dokładniej przed sądem polskim na podstawie kodeksu postępowania cywilnego. Sąd Najwyższy, rozstrzygając w formie uchwały zagadnienie prawne, uznał, że niedopuszczalne jest zażalenie na postanowienie o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego do uznania swej jurysdykcji, wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie nr 1347/2000. Sąd Najwyższy uznał, że istnieje możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 5 zdanie drugie, w którym sąd polski uzna brak swojej jurysdykcji.

STAN FAKTYCZNY I PRAWNY SPRAWY

Postanowieniem z dnia z 6 kwietnia 2010 r. Sąd Rejonowy w Zielonej Górze zwrócił się do Amtsgericht Bamberg w Niemczech z wnioskiem o uznanie przez ten sąd swej jurysdykcji w sprawie dotyczącej zmiany formy kontaktów ojca (wnioskodawcy) z jego małoletnim dzieckiem. Postanowienie to wydano na wniosek matki na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz

¹ dr; Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfantego w Katowicach.

w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie nr 1347/2000. Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało przy rozpatrywaniu przez Sąd Okręgowy w Zielonej Górze zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji odrzucające zażalenie na postanowienie z dnia 6 kwietnia 2010 r.

Pojawił się problem, czy postanowienie wydane na gruncie art. 15 jest zaskarżalne. Co do zasady ustawodawca polski nie odmawia zaskarżalności postanowień.

Sąd Najwyższy zauważył, że wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenie o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego, aby uznał swoją jurysdykcję, stanowi wyraz przekonania sądu, do którego wpłynęła sprawa, że ma ją rozpoznać sąd innego państwa członkowskiego i dlatego powinno nastąpić jej przekazanie temu sądowi. Przy wydawaniu tego postanowienia badane są przesłanki przekazania wynikające z art. 15 ust. 1 i 3 rozporządzenia. W wyniku wydania takiego postanowienia, po spełnieniu dalszych warunków, może dojść do tego, że sprawę, która wpłynęła do sądu jednego państwa członkowskiego, rozpozna sąd innego państwa członkowskiego.

Słusznie sąd zauważył, że rozporządzenie „Bruksela II” ustanawia tylko pewne minimalne standardy. Nie jest jasne natomiast, czy rozporządzenie „Bruksela II” przewiduje zaskarżalność postanowienia wydanego na podstawie art. 15 czy nie. Ustawodawca milczy na ten temat. Należy wysnuć wniosek, że odsyła w tym zakresie do ustawodawstwa krajowego. Pozostawia ten problem porządkom krajowym i sądom krajowym. Do kwestii, które muszą być rozważone przez sąd krajowy, według prawa krajowego państw członkowskich, należy zagadnienie zaskarżalności orzeczenia, na podstawie którego sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę, postanawia wezwać sąd innego państwa członkowskiego do uznania swojej jurysdykcji (art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia). Zagadnienie, czy można wnieść na to orzeczenie środek zaskarżenia, nie jest więc co do zasady – zdaniem Sądu Najwyższego – problemem wykładni art. 15 rozporządzenia, lecz ewentualnych regulacji prawa krajowego.

Sąd Najwyższy zaczął poszukiwać w polskim kodeksie postępowania cywilnego rozwiązań, które mogłyby być zastosowane w omawianym przypadku. W prawie polskim zagadnienie zaskarżalności postanowienia sądu o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego wydanego na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia należy rozpatrywać na podstawie art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 i art. 518 zdanie drugie k.p.c. Problem w tym, że postanowienie to nie może być uznane za postanowienie kończące postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 k.p.c., gdyż po jego wydaniu i po uznaniu przez sąd innego państwa członkowskiego swej jurysdykcji zgodnie z art. 15 ust. 5 zdanie pierwsze rozporządzenia sąd musi wydać postanowienie, w którym uznaje brak swej jurysdykcji. Ponadto w przepisach o postępowaniu nieprocesowym i w katalogu zawartym w art. 394 § 1 k.p.c. nie ma, co jest oczywiste, odpowiednika omawianego postanowienia.

W judykaturze w pewnym zakresie uznaje się przypadki, które nie są przewidziane wprost w ustawie, a w których przyjmuje się – w drodze analogii – dopuszczalność zażalenia. Przy takim zabiegu w odniesieniu do postanowienia wydanego na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia w grę wchodzi nawiązanie do dopuszczalności zażalenia

na postanowienie o przekazaniu sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu (art. 394 § 1 pkt 1 k.p.c.). Trzeba mieć jednak na względzie istotne różnice istniejące między przekazaniem sprawy przez sąd niewłaściwy sądowi właściwemu (art. 200 k.p.c.) a przekazaniem uregulowanym w art. 15 rozporządzenia, gdzie dochodzi do przekazania sprawy przez sąd właściwy sądowi niewłaściwemu ze względu na lepsze umiejscowienie.

ROZSTRZYGNIĘCIE I ARGUMENTACJA SN

Biorąc pod rozwagę wskazane rozbieżności należy przyjąć, że *de lege lata* postanowienie o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego do uznania swej jurysdykcji, wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia, nie może być odrębnie zaskarżone zażaleniem, gdyż analogia z art. 394 § 1 pkt 1 k.p.c. w zakresie postanowienia o przekazaniu sprawy właściwemu sądowi jest zbyt odległa. Postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia może natomiast podlegać rozpoznaniu – na wniosek uczestnika – przez sąd drugiej instancji w razie wniesienia przez tego uczestnika zażalenia na postanowienie wydane na podstawie art. 15 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia, w którym sąd polski „uzna brak swej jurysdykcji” (art. 380 w związku z art. 397 § 2 zdanie drugie i art. 13 § 2 k.p.c.), postanowienie bowiem wydane na podstawie art. 15 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 k.p.c. Wynika to z faktu, że kończy ono postępowanie przed sądem polskim, gdyż postępowanie wszczęte przed sądem innego państwa członkowskiego nie jest jego kontynuacją, lecz nowym postępowaniem. Ponadto po jego wydaniu sąd polski nie ma już formalnie obowiązku podejmowania dalszych czynności w sprawie. Z kolei postanowienie o wezwaniu sądu innego państwa członkowskiego do uznania swej jurysdykcji, wydane zgodnie z art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia, ma niewątpliwie wpływ na wynik sprawy, gdyż w rzeczywistości stanowi podstawę, po uznaniu przez sąd innego państwa członkowskiego swej jurysdykcji, wydania przez sąd, do którego wpłynęła sprawa, postanowienia przewidzianego w art. 15 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia.

Należy jednak zauważyć, że w tym stanie normatywnym do rozpoznania postanowienia wydanego na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia dochodzi po tym, jak sąd innego państwa członkowskiego uznał już swoją jurysdykcję zgodnie z art. 15 ust. 5 zdanie pierwsze. W rezultacie powstaje ryzyko, że w sprawie właściwe będą sądy dwóch państw członkowskich, co art. 15 rozporządzenia wyklucza. Przemawia to wyraźnie za postulatem *de lege ferenda* wprowadzenia wyraźnej regulacji przewidującej zaskarżalność zażaleniem pozytywnych postanowień wydawanych na podstawie art. 15 ust. 1 lit. b rozporządzenia.

OCENA I PODSUMOWANIE

Na nadzwyczajnym spotkaniu w Tampere 15-16 października 1999 r. Rada zdecydowała o utworzeniu europejskiej przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

Wezwała do wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i karnych. Zachęciła instytucje wspólnotowe do ustanowienia przepisów proceduralnych dla uproszczenia transgranicznych spraw sądowych. Efektem prac jest Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 dotyczącego jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie nr 1347/2000 (Bruksela II – Dz.U. UE L z dnia 23 grudnia 2003r., ze zm.). Rozporządzenie ma na celu harmonizację postępowania w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawach jurysdykcji sądów, uznawania i wykonywania orzeczeń. Rozporządzenie ustala standardy minimalne.

Na pytanie, czy na postanowienie wydane na podstawie art. 15 lit. b Sąd Najwyższy odpowiedział przecząco, próżno szukać analogii w zaskarżalności postanowienia wydanego na podstawie rozporządzenia w kodeksie postępowania cywilnego. Sąd właściwy uznaje postanowieniem, że sąd innego państwa członkowskiego jest lepiej umiejscowiony do rozpoznania sprawy. Rodzą się teraz dwa pytania. Po pierwsze, czy takie postanowienie jest zaskarżalne w postępowaniu toczącym się przed sądem właściwym, czy dopiero przed sądem, który został wezwany do przejścia sprawy. Dokonując wykładni literalnej art. 15 należy dojść do wniosku, że celem ustawodawcy była jednoinstancyjność tego postępowania. Wydaje się, że z celu przepisu takie postanowienie sądu właściwego jest niezaskarżalne. Na tle polskiego postępowania cywilnego, w przypadku przejścia sprawy przez sąd Polski, uzasadnione wydaje się skorzystanie z art. 380, który zezwala w apelacji na podniesienie zarzutów w odniesieniu do postanowienia, na które nie przysługiwało zażalenie.

Należy jednak pamiętać, że w większości porządków krajowych postanowienia są zaskarżalne. Możemy więc mieć do czynienia z sytuacją taką, że Sąd Najwyższy innego kraju Unii Europejskiej uzna, że postanowienie takie jest zaskarżalne. Dopóki ustawodawca wyraźnie nie przesądzi o zaskarżalności czy braku zaskarżalności postanowienia wydanego na podstawie art. 15 lit. b rozporządzenia, dochodzić może do dysharmonizacji postępowania. Może okazać się w trakcie postępowania, że jedna ze stron będzie wyposażona w środki zaskarżenia w swoim porządku prawnym, a druga nie. Dojdzie do dysproporcji w uprawnieniach stron. Przyzwyczajenia w stosowaniu krajowych procedur są bardzo silne. Istnieje obawa, że sądy krajowe z przyzwyczajenia będą stwierdzać zaskarżalność postanowień na podstawie art. 15, nie badając bliżej, czy faktycznie w danym porządku prawnym takie postanowienie jest zaskarżalne. Niewykluczone, że w przypadku braku jasnych przepisów w sprawie zaskarżalności postanowień, jak zauważył Sąd Najwyższy, okaże się, że dwa sądy różnych krajów będą jednocześnie właściwe w sprawie.

Oczywiście rozporządzenie ustala tylko standardy minimalne. Niemniej jednak w dalszych pracach nad unifikacją postępowania zdecydowanie w większym stopniu należałoby uwzględnić ludzką naturę. Dobrze byłoby ściśle, wyraźnie doprecyzować, czy ustawodawca przewiduje zaskarżalność czy brak zaskarżalności postanowień wydanych na podstawie art. 15 rozporządzenia.